

Attila Ágh and András Vértés (eds.): From the Lisbon Strategy to the Europe 2020 Strategy: Think European for the Global Action. Budapest, „Together for Europe” Research Centre, 2010. (261 p.)

A könyv szerzői: Andor, László; Ágh, Attila; Goetschy, Janine; Losonczi, Miklós; Rodrigues, Maria Joao; Vértés, András)

BORDA VIKTÓRIA

„Az EU-nak szüksége van egy olyan átfogó politikai keretre, amely a gazdasági növekedést, a nemzetközi versenyképességet, a tudás- és szolgáltatásalapú, zöld és energiatakarékos fejlődést szolgálja; ennek intézményi kerete az Európa 2020 stratégia”. A „From the Lisbon Strategy to the Europe 2020 Strategy: Think European for the Global Action” című angol nyelvű tanulmánykötet ismertetőjében olvasható mondat lényegre törően foglalja össze a GKI Gazdaságkutató Zrt. és a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) együttműködésében megjelenő kötet szerzőinek véleményét.

Az Ágh Attila és Vértés András szerkesztésében megjelent, a Lisszaboni Stratégia értékelését és az Európa 2020 stratégiát is elemző könyv annak sorozatnak az ötödik tagja, amely az elmúlt években a spanyol - belga - magyar elnökséghez kapcsolódóan nemzetközi együttműködésben, spanyol és belga szakértők részvételével jelent meg.

Egy évtizeddel ezelőtt a tagállamok egyetértése öltött testet a Lisszaboni Stratégiában, amely az Uniót erős, versenyképes gazdasági szereplőként vizionálta a globális térben, a foglalkoztatottság, a szociális biztonság és az állampolgári jólét magas szintjének elérése mellett. A stratégiának köszönhetően, ha nem is a kitűzött mértékben, de sikereket könyvelhetett el Európa a gazdaság és foglalkoztatás fejlődése terén, ugyanakkor az évtized második felében bekövetkezett pénzügyi és gazdasági recesszió súlyos károkat okozott, jelentősen gyengítve az eredményeket. A termelés visszaesésével tömegesen szűntek meg a munkahelyek, tovább mélyítve a jóléti államok válságát. A gazdaság fellendítéséhez, a versenyképesség fokozásához, illetve az Uniót belülről is gyengítő ellentétek feloldásához új, átfogó politikai és gazdasági stratégia vált szükségessé. Az EU-nak meg kell erősítenie a hosszú távú fenntartható fejlődést szolgáló politikáit, ennek feltétele többek között a Stabilitási és Növekedési Paktum modernizálása, illetve a pénzügyi szektor szabályozásának és ellenőrzésének felülvizsgálata, hatékonyabbá tétele.

A könyv bevezetőjét jegyző Maria João Rodrigues, az Université Libre Bruxelles oktatója nagy szakértője a témának, hiszen ő maga az Európai Unió Lisszaboni Stratégiájának egyik kezdeményezője. A szerzőnő szerint az

évtizedet jellemző új kihívásokra újfajta válaszokat kell adni. Az EU-nak definiálnia

kell a szerepét a megváltozott világrendben, ehhez pedig elengedhetetlen a fejlődési modell megújítása. Rodrigues ezt a szükséges innovációt látja biztosítva az Europe 2020 Stratégiában.

A pénzügyi és gazdasági válság világossá tette, hogy a korábbi fejlődési modell fenntarthatatlan: a tradicionális európai szociális modell gátolja a versenyképesség fokozását, az öregedő társadalom nem finanszírozza tovább a kiépített jóléti rendszereket. A függőségi ráta növekedése felülírja az újraelosztást korábban meghatározó prioritásokat, emellett, a környezetvédelmi kihívások sürgetővé teszik a termelés minél erőteljesebb elmozdítását az alacsony szénkibocsátású technikák irányába. Az új koncepció vezérfonalát a szerző a jólét nagyobb és mélyebb értelmezésében látja, így a jövőben nem pusztán a GDP kell, hogy a növekedés mércéjeként szolgáljon, hanem figyelembe kell venni egyéb, a jólétet meghatározó dimenziókat is. A kitörési pontok között szerepelhet továbbá az innovációs stratégia jelentőségének növelése a fenntartható fejlődés érdekében, a tudás és a kreativitás a legfőbb erőforrásként definiálódik a tanulmányban.

Rodrigues szerint olyan új szemlélet és megközelítés szükséges a politika alkotásban, amely igazodni képes a globális rendhez. Ennek értelmében a politika cselekvési tere többszintűvé kell, hogy váljon azokon a területeken is, ahol eddig ez nem volt jellemző. A nemzeti szint további dominanciája mellett aktiválni kell a helyi szintet, ugyanakkor az európai szint erősítése is kívánatos. Az Uniót a globális gazdasági rendszerben csak gyengítik az elszigetelt nemzeti gazdaságok, iparpolitikák, illetve az egymást figyelmen kívül hagyó nemzeti szociálpolitikák. A kormányzás új jelszavai a részvétel, a koordináció és a fizetőképesség.

A nemzetközi szintén való eredményes megjelenéshez fontos az Unió egységét szimbolizáló intézményrendszer átalakítása, elsősorban a Bizottság szerepének stabilizálása is. A szervezet kizárólagos kompetenciát kell, hogy élvezzen például a vámunió, a versenypolitika, a monetáris unió, stb. területeken, míg a szociális és területi kohézió, a mezőgazdaság és a halászat továbbra is megosztott kompetenciával koordinálható. Az Uniónak továbbra is csak koordináló és kezdeményező szerep juthat a nemzetek számára stratégiai fontosságú szegmensekben, mint a kultúra, az oktatás vagy éppen a turizmus.

Annak ellenére, hogy komoly hibák csúsztak a megvalósításba, a Lisszaboni Stratégia mégsem tekinthető kudarcnak. „Fontos, hogy ne borítsuk ki a gyereket a fürdővízzel”: vonja le a konklúziót Maria João Rodrigues. A tíz évvel ezelőtti dokumentum legnagyobb érdeme, hogy teljes politikai konszenzusra épülve határozta meg fő stratégiai irányokat, és az Europe 2020-nak is ezen az úton kell haladnia.

.

Janine Goetschy, a Nanterre-i IDHE egyetem politológusa és szociológusa, a CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique) kutatója, *Európa 2020, szociális Európa és ipari demokrácia* című tanulmányában három korszakot különíti el a Szociális Európának. A piac uralmával jellemezhető első korszakot a Maastrichti Szerződéssel közös politikaként megerősödő szociálpolitika, pontosabban foglalkoztatáspolitikai időszaka követi. A harmadik szakaszban Amsterdam és Nizza után Lisszabon garantálja az Unió szociális védelem és munkaerő-piaci reformok mellett történő elköteleződését.

Goetschy szerint a Lisszaboni Stratégia újdonsága abban állt, hogy túlmutatott a nemzeti szinten koordinált foglalkoztatáspolitikákon, munkaerő-piaci reformokon, magasabb prioritást biztosítva a társadalmi befogadásnak és a szociális védelemnek. Bár ezek az elemek korábbi szerződésekben is megjelentek, Lisszabon után nőtt a nyomás a tagállamokon, hogy a globális rendhez igazítva hajtsák végre a szükséges reformokat. A szociálpolitikai célkitűzések, csakúgy, mint a gazdaságpolitika és az intézményrendszer strukturális reformjai, korrekcióra szorultak a 2008-as válság következtében. A szerző megállapítása alapján, a tagországok közel azonos módon reagáltak a krízisre, és a válság szülte politikát, annak megszűnése, illetve csökkenése után is fenntartották. A túlélés stratégiáját a rövid távú szemlélet és a foglalkoztatáspolitikai aktív-passzív eszközeinek kedvezőtlen kombinációja jellemezte, egyetlen célként a költségvetési stabilitást szem előtt tartva.

Az Európa 2020 új szemléletű stratégiája a korábbiakhoz képest sokkal jobban kötődik a fenntartható fejlődéshez. Az európai munkaerő-piac modernizálásában jelentős hangsúlyt kap a flexicurity. A rugalmas biztonság a szociális piacgazdaságban az aktív foglalkoztatáspolitikai egyik modellje. A flexicurity a munkaerő-piac rugalmas alkalmazkodási képességét, a foglalkoztatás nagyfokú biztonságát és a munkavállalókra vonatkozó jogokra és kötelezettségekre alapuló állami foglalkoztatáspolitikai elveit ötvözi, lehetővé téve a foglalkoztatás minél magasabb szintjét. Maga a fogalom 2005-ben jelent meg a lisszaboni célkitűzések között.

Goetschy tanulmányában külön fejezetet szentel a foglalkoztatáspolitikai területére jellemző nyitott koordináció mechanizmusának elemzésére, rámutatva annak számos előnyére és hátrányára. A módszer kétségtelen pozitívuma, hogy rendszeres együttműködési lehetőséget biztosít a tagállamok, a Tanács és a Bizottság között, elsősorban szakmai szempontokat szem előtt tartva, a politikaiak helyett. Szintén a nyitott koordináció mellett szól, hogy viszonylag nagy teret enged a nemzeti tervezésnek, ugyanakkor az értékelést már szélesebb körben végzi.

A kötet magyar szerzői között szerepel Losoncz Miklós közgazdász, a GKI Gazdaságkutató Zrt. kutatója is, *Politikai koordináció, versenyképesség és kohézió az Európa 2020 Stratégiában* című tanulmányával. Az esszé kinyilatkoztatott célja a stratégia vizsgálata a versenyképesség és a gazdasági

felzárkózás konfliktusának, a közös politikák koordinációjának valamint az EU költségvetési politikájának rövid elemzése révén.

Losonczi szerint az Európa 2020 stratégia a versenyképességet egyrészt (és főleg) a kutatás-fejlesztéssel, illetve annak ráfordításaival azonosítja, miközben a kohézió, az új tagok felzárkóztatása nem elég hangsúlyos. A 2004-es bővítés után bekerült országok esetében a felzárkózás feltételeként a beruházások (elsősorban infrastrukturális beruházások) nevezhetők meg, így értelemszerűen ezekben a térségekben a gazdaság mozgatórugója egyelőre nem a kutatás-fejlesztés lesz.

A stratégia újdonsága és ereje a kiterjesztett koordinációban rejlik, mely elsősorban a kohéziós politika és a mezőgazdaság területén fontos, ugyanakkor a szerző reális veszélynek látja az Unió kettészakadását a nemzetek fejlődési üteme mentén, amennyiben nem történik meg a Kohéziós Alap bővítése és a problémák hatékony kezelése.

Ágh Attila, aki a kötet társszerkesztője is, tanulmányában górcső alá veszi a Lisszaboni Stratégiát, három korszakra bontva az évtizedet. A szerző által Lisszabon eufóriának nevezett ezredfordulót követő pár év az új kihívások időszaka az európai kormányzás számára, merész víziókkal. Ezt követi a kezdeti kudarcok felismerésének ideje, melyre az évtized közepén egy neoliberális fordulat a válasz, végül következik a kijózanodás szakasza, szembesítve az EU-t a kitűzött célok csupán részleges megvalósulásával, illetve a globális rend megváltozásával. Ágh szerint az Európa 2020 stratégia nem más, mint lehetőség az EU építésére, újjászervezésére, igazodva a következő évtized kihívásaihoz. Ennek a megújulásnak alapvető feltétele, hogy Európa egységes hangon szólaljon meg, mert ez lehet a hatékony kormányzás kulcsa. Az Uniónak felül kell emelkednie a szabályozási és intézményi válságon, egyensúlyt kell teremtenie az intézményei között, annak érdekében, hogy a végrehajtás sikeresebb legyen, mint a lisszaboni stratégia során. Ahogy azt a szerző más írásaiban is többször jelzi, a sikertelenség fő oka az volt, hogy a strukturális reformok megrekedtek a nemzetállamok ellenállása miatt és a válság csak rontotta a kialakult helyzetet. A koordináció korábbi mechanizmusai szintén kudarcot vallottak, elsősorban az ellenőrzés hiánya miatt, így a jövőben létfontosságú a tervezés összehangolása és a végrehajtás ellenőrzése.

A kötet zárszavaként szolgáló tanulmányt Andor László, foglalkoztatási és szociálpolitikai EU-biztos írta. A *Szociális Európa és az Európa 2020* című fejezetben hangot ad annak a véleményének, mely szerint Európa 2000 és 2010 között jelentős eredményeket ért el a foglalkoztatás területén, a gazdasági válság azonban komoly visszaesést jelentett, megkérdőjelezve a Lisszaboni Stratégia néhány célkitűzésének helyességét. A tapasztalatok felhasználásával a következő évtizedben továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani a versenyképességre, azonban nem szabad feladni az eddig elért szociális eredményeket sem.

Andor az EU 2020 stratégia újdonságaiként említi a szegénység elleni célzott küzdelmet, valamint az úgynevezett zöld (a fenntartható, környezetbarát iparágakban létesítendő) munkahelyek teremtésére törekvést. A tanulmány hangsúlyozza a munkaerő-piaci keresletekhez való alkalmazkodó készség jelentőségét, a munkavállalók és a munkáltatók adaptív és innovatív rugalmasságának fontosságát. Értelemszerű, hogy a nemzeti foglalkoztatáspolitikáknak, csakúgy, mint a stratégiában megfogalmazott célkitűzéseknek, törekedniük kell a készségek és képességek fejlesztési lehetőségeinek biztosítására. A szerző meglátásai alapján a stratégiában emellett kulcsszerepet játszik a releváns, átlátható és átfogó információs bázis megléte, mely jelezni képes a munkaerő-piacon beálló keresletváltozást, idejében figyelmeztetve a megváltozott igényekre a munkavállalókat és a képzőintézményeket.

A Lisszaboni Stratégia számszerűsítve határozta meg azokat az irányokat, melyek a fenntartható fejlődés mellett a foglalkoztathatóság növekedését és a társadalmi kohéziót is szolgálják. A korábbi fejlesztési célok új, az információs társadalom dimenziójába való beágyazása a versenyképesség zálogaként fogalmazódott meg a dokumentumban, ugyanakkor a megvalósítás eszközei hiányosan álltak rendelkezésre. A Wim Kok jelentés már 2003-ban rámutatott, hogy a lisszaboni célok veszélybe kerültek, de az Unió nem mondhat le azok megvalósításáról. A folytatás, illetve az eredmények a könyv tanulmányaiban különböző aspektusból kerülnek elemzésre, de a konklúzió közel azonos. A fokozódó globalizációs nyomás a versenyképesség erősítését helyezte a fókuszba, mára ez az egyik legnagyobb kihívás az Európai Unió előtt. A legfőbb cél, hogy a tagállamok javuló versenyképessége révén Európa kilábaljon a jelenlegi pénzügyi és gazdasági válságból, majd a fejlődés fenntartható szintjén megerősítse pozícióját. A tudásalapú, zöld gazdaság felé történő átmenet közepette e stratégia kulcseleme a növekvő teljesítmény és a fenntartható versenyképesség. Az Európa 2020 a Lisszaboni Stratégiából levont tanulságokra épít, elismeri annak erősségeit, de pótolni kívánja hiányosságait, ennek eszközeként pedig a kötet szerzői nagy egyetértésben az új típusú (intelligens, fenntartható és inkluzív) növekedést, a határozottabb kormányzást és a szorosabb gazdasági koordinációt jelölik meg.